

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston työvaliokunta 12.03.08

Kokouspaikka: Helsingin yliopiston hallintorakennus, 1. krs. neuvotteluhuone.

Puheenjohtaja: Jarmo Saarti, Kuopion yliopiston kirjasto; **sihteeri:** Helena Mattila, Helsingin yliopisto; **osallistujat:** Kaisa Sinikara, varapuheenjohtaja, Helsingin yliopisto; Arja-Riitta Haarala (klo 14.00 lähtien), Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto; Kristiina Hornia-Poutanen, Kansalliskirjasto; Ulla Nygrén, Turun kauppakorkeakoulun kirjasto; Pirjo Vatanen, Jyväskylän yliopiston kirjasto.

Kokousaika: 12.3.2008 kello 13.00-16.30.

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 13.05.

2. Vuoden 2008 kokoukset ja mahdolliset muut sovittavat kokousajat

Todettiin seuraavat kokousajat: työvaliokunta 5.5.2008 kello 12-15 ja neuvosto 29.5.2008 kello 10-16. Syksyn kokousajankohdat päätetään seuraavissa kokouksissa.

Kokousmuistioiden tarkistamisesta sovittiin seuraavaa:

- kokousmuistioon merkitään vain asioita, jotka ovat kokouksessa tapahtuneet
- sellaisten asioiden lisäykset, jotka eivät ole tulleet esille kokouksessa, käsitellään seuraavassa kokouksessa ja kirjataan seuraavan kokouksen muistioon
- kokousmuistion laatimisen jälkeen kokoukseen osallistuneilla on mahdollisuus korjata kustakin kokouksesta laadittua muistiotä viikon ajan, jonka jälkeen muistio jaetaan neuvoston jäsenille tarkistamattomana dokumenttina
- kokousmuistiot julkaistaan verkossa vasta sen jälkeen kun ne on tarkistettu kokouksissa
- neuvoston kokousmuistio tarkistetaan seuraavassa neuvoston kokouksessa ja työvaliokunnan muistio tarkistetaan seuraavassa työvaliokunnan kokouksessa.

2. Neuvoston toukokuun kokouksen ohjelma

Käytiin läpi opetusministeriössä 29.5.2008 pidettävän kokouksen ohjelmaa. Ohjelma rakentuu seuraavien asioiden esittelyyn sekä niistä käytävään keskusteluun:

- yliopistolain muutoksen pääpiirteet
- opetusministeriön käynnistämä korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen hanke
- Kansalliskirjaston rooli korkeakoulukirjastojen palvelukeskuksena
- yliopistokirjasto resurssina yliopiston arvioinnille ja mittareille (miten kirjaston pitäisi vaikuttaa yliopiston tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen ja miten tämä voitaisiin osoittaa)?
- yliopistokirjastojen rahoituksen haasteet muuttuvissa yliopistoissa.

Tilaisuuden päätteeksi yritetään saada esitys: tutkijan näkökulma tulevaisuuden tieteelliseen kirjastoon. Esitys kohdentuu Turun korkeakoulukirjastojen strategian laatimiseen, jos esittäjä saadaan Turusta.

Suunnittelija on sopinut jo joidenkin kanssa esityksistä ja jatkaa tiedusteluja kokouksen jälkeen.

Opetusministeriössä 29.5.2008 pidettävä neuvoston kokous aloitetaan jo kello 9.30 käsittelemällä edellisen neuvoston kokouksen muistio. Ulkopuoliset kutsutaan paikalle kymmeneksi.

3. Kirjastojen tulevaisuusohjelma

Kirjastojen tulevaisuusohjelmaa käsitellään seuraavan kerran 10.4.2008 kello 9-12. Sovittiin, että Kansalliskirjasto ja yliopistokirjastot pitävät erilliset esitykset. Kansalliskirjasto isännöi tilaisuutta, jossa kirjastojen tulevaisuusohjelman lisäksi keskustellaan Kansalliskirjaston tietohallintostrategiasta.

Kansalliskirjaston esitysluonnoksen rungon, jäsenistön e-lomakevastausten sekä kirjastojen tulevaisuusohjelma –kokouksessa 26.2.2008 esiin tulleiden asioiden pohjalta ideoitiin kirjastojen tulevaisuusohjelmaa sekä 10.4.2008 pidettäviä esityksiä. Keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia teemoja:

- keskitettyjen palvelujen valikoima
- kansalliset toimijat (Kansalliskirjasto, CSC, kaupunginkirjasto, Varastokirjasto jne.)
- työnjako tulevaisuudessa (onko mahdollista selvästi sopia kuka tekee mitään)
- kirjastojen paikalliset palvelut ja niiden näyttäytyminen tulevaisuudessa
- kansainvälistyminen
- osaamisen arviointi
- mitä kirjastot haluavat koulutukselta
- kuinka koulutusta annetaan eri tehtävissä kirjastoissa työskenteleville
- kirjastot inhimillisenä resurssina
- kirjastosektorit sivistyksellisen perustan tarjoajina ihmisen elämänkaaren vaiheissa (esim. ”luokkaretken” mahdollistajina)
- kirjastojen erilaisuus, profiloituminen (kaikki kirjastot eivät ole samanlaisia: erilaiset asiakkaat, palvelut ja tarpeet)
- kirjastosektoreiden erilaisuus (työnjako ja profiloituminen matriisikuviona)
- toimijoiden klusterit eri asioissa
- imagomarkkinointi
- tiedon keskittymisen politiikka (toteutuuko tasa-arvo syrjäseuduilla)
- liikkuva kirjaston käyttäjä
- käyttäjien kirjasto.

Puheenjohtaja pitää yliopistokirjastojen esityksen. Suunnittelija avustaa puheenjohtajaa asian valmistelussa.

4. Keskustelua tekijänoikeussopimuksista ja niihin liittyvästä hallinnosta

Suunnittelija on laatinut hankkeissa tuotettavien aineistojen rinnakkaisten tekijänoikeuksien luovuttamista koskevan sopimusluonnoksen, joka takaa oikeuksien saajalle mahdollisimman laajat hyödyntämisoikeudet (ml. muokkausoikeus, käyttö omien aineistojen pohjana, levittäminen maksusta, edelleen luovuttaminen kolmansille osapuolille jne.) ja jossa on esimerkkejä aineiston potentiaalisista käyttötarkoituksista. Suunnittelija on käsitellyt sopimusta Kansalliskirjaston lakimiehen kanssa ja aikoo kääntyä vielä Helsingin yliopiston sopimusasioista vastaavan lakiasiantuntijan puoleen. Suunnittelija laatii tarpeen mukaan muitakin sopimusluonnoksia.

Todettiin, että neuvosto ei ole oikeushenkilö. Päätettiin, että hankkeet vastaavat tekijänoikeuksien luovutus sopimusten tekemisestä, jolloin vastuussa on hanketta johtava yliopistokirjasto. Siinä tapauksessa, että tekijänoikeuksia halutaan siirtää myös jäsenkirjastoille, tehdään sopimus siten, että siinä ovat sopimusosapuolina kaikki jäsenkirjastot. Muilta osin asian organisointi ja sopimusmenettely mietitään tapauskohtaisesti.

5. Neuvoston rahoituksen käyttö

Sovittiin, että puheenjohtaja päättää tiedotusrahan käyttämisestä. Puheenjohtaja ja suunnittelijan sijoituspaikan esimies päättävät suunnittelijan matka- ja koulutusrahoituksen käytöstä tilannekohtaisesti. Todettiin, että tiedotukseen käytettävissä oleva rahoitus (n. 500 euroa) on vähäinen. Jo muutaman englanniksi kirjoitetun tekstin kieliasun tarkistus alkuperäislukijalla vie

tiedotusrahan. Suunnittelija totesi, että käytäntönä ei voi olla, että hän tuottaa yksinään englanniksi lausunnot ja tiedotusaineistot. Euroopan yliopistoliitolle lähetetyn Open Access-lausunnon osalta suunnittelijan tekemän käännöksen tarkisti puheenjohtaja. Puheenjohtaja totesi, että seuraavalle vuodelle on varattava toimintamenoja varten nykyistä enemmän rahoitusta.

6. Rakenteellinen kehittäminen: tilannekatsaus

Keskusteltiin opetusministeriön 7.3.2008 julkistamasta Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat vuosille 2008–2011 -muistiosta. Todettiin, että sen funktiona on toimia yliopistojen ja opetusministeriön välisten tulosneuvottelujen pohjana.

Tietojärjestelmistä ja –hallinnosta on muistiossa varsin vähän tekstiä. Mietittiin, mitä tietovarannot-käsitteen on ajateltu tässä yhteydessä kattavan. Keskusteltiin siitä, mitä linjauksessa mahdollisesti tarkoitetaan kirjasto- ja tietopalvelukeskuksilla. Tarkasteltiin alueellisesti, yliopiston sisäisesti ja korkeakoulukirjastoyhteistyössä toteutettavan palvelutoiminnan luonnetta. Työvaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että näin ilmaistuna opetusministeriön kehittämisen suuntaviivoissa korkeakoulukirjastot ovat nähtävissä opetuksesta ja tutkimuksesta erillisinä palveluina, mikä on huolestuttavaa. Myös digitoinnista käytiin keskustelua. Todettiin, että muistiossa viitataan Kansalliskirjaston Mikkelin toiminnan vakiinnuttamiseen. Tässä yhteydessä työvaliokuntaa askarrutti, miten turvataan muun kuin Kansalliskirjaston käsittelemän aineiston digitointi. Opetusministeriö lienee käynnistämässä muistiorganisaatioiden yhteistä digitaaliset kirjastot 2012 –hanketta.

Päätettiin, että vaikka linjauksiin liittyy yliopistokirjastojen näkökulmasta epäselviä ja hieman kiistanalaisiakin linjauksia, ei laajempaan kannanottoon ainakaan tässä vaiheessa ole tarvetta. Opetusministeriön tietoisuuteen yliopistokirjastojen täsmennykset ja näkemykset voidaan viedä hankkeiden välityksellä. Yliopistokirjastoilla tulee olemaan opetusministeriön rakenteellisen kehittämisen ja koordinoinnin hankkeessa vahva edustus: johtoryhmään on kutsuttu kolme yliopistokirjastojen johtajaa sekä Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja. Neuvoston puheenjohtaja on pyydetty hankkeen työryhmän puheenjohtajaksi, jonka lisäksi työryhmässä on Kansalliskirjaston ja ammattikorkeakoulukirjastojen edustajat. Työryhmän tehtävänä on organisoida hankkeen toiminta.

Pohdittiin vaikuttamista poliittikkoihin esimerkiksi järjestämällä syksyllä 2008 päättäjäseminaari. Työvaliokunta miettii idean toimivuutta 5.5.2008 kokouksessa, jossa muutoinkin mietitään syksyn toimintaa.

7. Yliopistokirjastojen strategia tietojärjestelmiin ja informaatioarkkitehtuuriin liittyvistä palvelutarpeista

Sovittiin, että perustetaan ryhmä pohtimaan yliopistokirjastojen tietojärjestelmiin ja informaatioarkkitehtuuriin liittyviä palvelutarpeita. Arja-Riitta Haaralaa pyydettiin kokouksessa perustettavan ryhmän puheenjohtajaksi. Hän lupautui tehtävään. Todettiin, että hänen lisäkseen ryhmässä voisi olla tietohallinnon asiantuntija sekä 1-2 kirjastonjohtajaa ja muutama asiantuntija. Nimettiin potentiaalisia jäseniä. Suunnittelija tiedustelee heidän halukkuuttaan osallistua ryhmän työskentelyyn. Haarala toivoi, että ryhmä keskittyisi miettimään asioita tarvelähtökohdista ja sillä olisi perspektiiviä katsoa asioita rohkeasti pitkälle tulevaisuuteen. Eräänä pohjana ryhmän työskentelylle ovat keväällä tehtävän järjestelmäkyselyn tulokset. Ryhmän työ voisi mahdollisesti linkittyä jollain tavalla opetusministeriön rakenteellisen kehittämisen hankkeen toimintaan.

Oltiin sitä mieltä, että sähköistetyt ulkoiset palvelut on käsite, jota voidaan käyttää esimerkiksi FinELibin aineistojen yhteydessä.

8. Tiedoksi

Kansalliskirjaston johtokunnassa oli 26.2.2008 jälleen käsitelty sähköisten aineistojen hankinnan siirtomäärärahojen käyttämistä muualle kuin aineistojen hankintaan. Työvaliokunnan kokouksessa pohdittiin erilaisia keinoja turvata aineistohankinnan rahojen käyttö käyttötarkoitukseensa (esimerkiksi rahojen käyttäminen vuoden aikana, sisäinen korvamerkintä sekä rahoituksen kulkeminen yliopistojen kautta). Puheenjohtaja totesi, että tilannetta seurataan. Helsingin yliopiston kirjastopalvelujen koordinoituyksikön edustaja kertoi, että Helsingin yliopisto edellyttää tulevaisuudessa Kansalliskirjastolta aikaisempaa selkeämpää raportointia ja seurantaa, joka merkinnee sitä, että Kansalliskirjaston on todennäköisesti vastaisuudessa kuultava johtokuntaa uudelleen allokoidessaan varojen käyttöä.

Opinnäytetyö, jossa tarkastellaan Informaatiolukutaitohankkeen vaikutuksia, on valmistumassa. Yliopistokirjastojen tutkimustarpeet –hankkeen toinen väliraportti on julkaistu neuvoston sivuilla 12.3.2008 aamupäivällä. Jäsenistöä on pyydetty kirjo-listan välityksellä kommentoimaan raporttia 13.4.2008 mennessä.

9. Lausunto Kansalliskirjaston tietohallintostrategiasta (Kansalliskirjasto poistui käsittelyn ajaksi)

Suunnittelija totesi, että lausunnosta on tulossa laaja ja toivoi apua relevanteimpien asioiden esille kaivamisessa. Sovittiin, että Arja-Riitta Haarala ja Pirjo Vatanen tutustuvat lausuntoluonnokseen ja auttavat asioiden valinnassa ja tiivistämisessä.

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen kello 16.30.

Vakuudeksi

Helena Mattila
Suunnittelija